

зичного стану. Тому в процесі ділової гри важливо навчити студента давати кількісну оцінку абстрактним явищам.

Ділові ігри являються засобом аналізу прийняття рішень незалежно від того, описові вони, чи розпорядчі. Пов'язано це з тим, що після аналізу результатів ділової гри майже завжди виникає необхідність пошуку нової альтернативи, модифікації елементів вибраної стратегії, які порівнювались та оцінювались у процесі гри. Тому в більшості випадків ділові ігри не вирішують в остаточному вигляді ігрову ситуацію, а лише підводять до того, щоб знову модифікувати гру, додавши до неї нові елементи чи нових дійових осіб.

У діловій грі відбувається вільний вибір учасниками своїх дій у певних умовах і в певних межах. Особливістю ділової гри є те, що вона в значній мірі відбувається в уяві гравців і тільки невелика її частина має форму відкритих дій. Сам процес гри подумки аналізується гравцями. Вони аналізують власні припустимі ходи, уявляють можливі відповіді, зважують усі «за» і «проти» кожного вибору перш ніж прийняти остаточне рішення.

Дуже важливо, щоб у ділових іграх моделювалась реальна ситуація, адже ділова гра — модель взаємовідносин людей, які вступають у конфлікт чи співробітництво між собою. Подібні взаємовідносини постійно присутні в тій чи тій формі в економічному житті суспільства та у відносинах його осіб. Таким чином, кожна ділова гра повинна відтворювати реальні ситуації, але звичайно неможливо врахувати всю різноманітність життя.

Ділові ігри можуть пояснити багато економічних процесів, розкрити деякі аспекти функціонування управлінського та господарського механізму, систематизувати проблематику прийняття рішень. Тому використання ділових ігор, як складової інноваційної стратегії в освітньому процесі, повинно носити не епізодичний, а систематичний характер.

*І. М. Якименко, старш. викл.,
кафедра маркетингу*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Вища освіта набуває особливого значення на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Причиною цього є не лише збільшення вдвічі кількості вищих навчальних закладів в Україні,

а передусім трансформація сучасної парадигми освіти у змісті, структурі, формах та методах вищої освіти, що забезпечується інноваціями у навчальному, виховному й управлінському процесах. Аналіз тенденцій розвитку вищої освіти розвинених країн світу свідчить про тяжіння до глобалізації, варіативності, масовості, гуманізації, особистісної орієнтації. Загальні тенденції оновлення системи вищої освіти в Європейському просторі, є такими: швидке зростання закладів вищої освіти і кількості студентів переважно через сектори вищої освіти; підвищення ролі іноземних мов; інтенсифікація обміну студентами, викладачами, вченими; розробка, порівняння, використання спільних стандартів освіти. Ці процеси підтримуються інтеграційними тенденціями у розвинених країнах, створенням Європейського Союзу і, отже, єдиного освітнього простору. «Болонський процес», який охоплює країни Європи, передбачає до 2010 р. такі напрями руху вищої освіти країн СНД (у тому числі й України) до конвертації дипломів (кваліфікацій тощо): розробку нормативних правових актів, що забезпечують реальне фінансування багатоступеневих систем освіти; розробку стандартів вищої освіти; розробку системи «залікових одиниць» (кредитів), яка б давала змогу порівнювати дипломи різних систем освіти; удосконалення моделі багаторівневої системи вищої освіти, що може бути порівнянною з європейською; безперервне оновлення змісту освіти на основі новітніх досягнень культури, науки, техніки у формі стабільного «ядра» і змінюваної периферії; інноваційні зміни технологій навчально-виховного процесу (модульно-рейтингових, «блочних», «кейсових», дистанційних систем, підвищення значущості самостійної роботи, створення зон «вільного розвитку» особистості та індивідуальних програм тощо); підвищення матеріально-фінансової бази освіти. Таким чином, до 2010 р. європейській системі вищої освіти передбачається надати таких загальних рис, як: конвергентність, синергія, порівняння і прозорість дипломів, спільність і якість. Для реалізації позитивних тенденцій у вищій освіті необхідні умови, в цілому однакові для країн СНД: по-перше, достатнє матеріально-фінансове забезпечення системи освіти по-друге, розробка нових теоретико-методологічних засад навчально-виховного процесу у вищій та післядипломній освіті з опорою на нові парадигми і концепції освіти (зокрема у процесі розробки нової методології стандартів освіти відбувається пошук комплексу компетенцій людини, що навчається, і укрупнення одиниць планових результатів.

В Україні останнім часом спостерігається тенденція підвищення планки кінцевих результатів навчання. Законом України

«Про вищу освіту» визначено триступеневу систему освітньо-кваліфікаційних рівнів: молодший спеціаліст — бакалавр — магістр. Іншою, не менш важливою проблемою змісту освіти, є вибір її базової моделі. Методисти всіх рівнів відстоюють змістову модель — комплекс знань, умінь і навичок, що час від часу модернізується. Отже, «В центрі уваги — особистість».

Зауважимо, що дослідження психологів Гарвардського університету показали: успіх у житті на 85 % залежить від особистісних якостей і лише на 15 % — від ступеня професіоналізму та компетентності. Стандарти, як у загальноосвітній, так і вищій освіті України, перебувають у стані безперервного трансформування і модернізації.

Особливо важливими є питання навчальних планів, зокрема, співвідношення в них базового і варіативного компонентів. Тенденція до розширення значущості самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах і слухачів курсів інститутів післядипломної педагогічної освіти вимагає збільшення долі варіативного компоненту.

Інновації у змісті освіти, її парадигмах закономірно вимагають відповідного оновлення технологій, що, як правило, розглядаються в теорії як навчальні, виховні й управлінські. Інноваційні технології в навчальному процесі у вищій школі охоплюють його зміст, сутнісні характеристики, весь комплекс дидактичних прийомів, які застосовуються в педагогіці в цілому, зокрема у вузівській. До них належать: постійне наукове забезпечення навчання з відповідними інформаційними технологіями; впровадження в лекційні курси методології та методики науково-дослідного пошуку; застосування науково-дослідних занять; перетворення студентських відповідей, рефератів на семінарах у різновид захисту відповідних концептуальних положень нормативних і спеціальних курсів; системне поєднання аудиторних і позааудиторних занять у єдиний навчально-виховний комплекс; спрямування роботи студентських наукових гуртків та інших форм науково-дослідної роботи на пошук і творче засвоєння інноваційних ідей вітчизняної та світової науки і практики; використання підсумкових щорічних науково-практичних факультетських, вузівських, міжвузівських, міжнародних конференцій, Днів науки та інших форумів для системного аналізу та оцінювання проведеної роботи за певний період з огляду її інноваційного характеру.

Однією з найважливіших складових реформи освіти в Україні стало оновлення системи виховання, яка спирається на традиції,

що історично склалися. Принципами цієї системи є всезагальність в освітньому просторі; пріоритетність праці й повага до неї; патріотизм; перевага духовного над матеріальним; колективізм, відродження стійкості навчальних колективів; естетичне й історичне виховання; виховання почуття батьківства і материнства, поваги до сім'ї.

У виховній діяльності вищих навчальних закладів все більше мають місце і форми соціальної роботи: створення асоціацій, клубів, парламентів, участь у діяльності миротворчих організацій, економічному і туристичному русі, патріотичних об'єднаннях. Це відповідає світовим тенденціям виховання розвиненої, відповідальної особистості. Інновації у вищій освіті торкнулись і управління, особливо його професійного і контрольного-оцінного компонентів.

Щодо професійного компоненту управління, то серед сучасних тенденцій значне місце відводиться меритократизації суспільного управління, внаслідок чого управління стає прерогативою професіоналів. Концепція меритократії зародилася ще у другій половині ХХ ст. і потребує розв'язання проблеми не лише щодо використання високо наукових кадрів, а й високоякісних освітніх програм.

Дослідники зазначають, що Болонський процес, в рамках якого все більше трансформується вища освіта України, вже набув нових рис, а саме:

- розмаїття освітніх систем, значні відмінності у структурах вищої освіти і «кредитах» країн-учасниць Болонського процесу, що об'єктивно гальмує інтеграційні процеси;
- помітні зміни відбулися у цілях Болонського процесу, які мають множинний характер;
- виразною є тенденція у професіоналізації вищої і середньої освіти (зміни в часі, змісті і структурі підготовки «вищої професійної» і «університетської» підготовки;
- помітне також розширення географії меж Болонського процесу та його інтернаціоналізація.

В Україні за рішенням Міністерства освіти і науки та АПН України на стадії експерименту знаходиться понад 10 інновацій, які відібрані до Банку освітніх інновацій АПН України за такими показниками інноваційності, як об'єктивність новизни ідеї, її актуальність, перспективність, цілісність, результативність, надійність, економічність.

Тенденція реформування освіти на інноваційних засадах є світовою і охоплює всю систему вищої освіти Європи і СНД. Ком-

поненти модернізації вищої освіти (від цільового до контрольного) мають багато спільних рис, а відрізняються в різних країнах за темпами, ступенем входження в єдиний європейський простір, національною складовою.

*Л. В. Янчарська, асист.,
кафедра педагогіки та психології*

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Сучасні соціально-економічні перетворення, що є наслідками глобалізації та входження до Європейського співтовариства, призводять до змін у всіх сферах діяльності людини. Впровадження досягнень науково-технічного прогресу змінює професійно-кваліфікаційну структуру кадрів і сприяє якісній перебудові всієї структури підготовки кадрів народного господарства. Особливість діяльності спеціаліста в умовах науково-технічного прогресу полягає у постійному самовдосконаленні своїх знань, умінь, навичок, здатності швидко адаптуватися до нових умов на ринку праці. Отже, самостійна робота студентів і її організація залишається однією з актуальних проблем у професійній педагогіці. Процес навчання необхідно організувати як активну самостійну та продуктивну діяльність, яка розвиває творчий потенціал студента та забезпечує його суб'єкту позицію як у процесі навчання, так і в майбутній професійній діяльності.

Ефективність організації самостійної роботи на основі діяльнісного підходу буде залежати від мотивації, інтересів, пізнавальних потреб студентів.

Технологія диференціації навчання заснована на особистісній орієнтації процесу навчання і передбачає створення умов розвитку особистості. Особистість студента є системоутворюючим початком педагогічного процесу.

Організація самостійної роботи в умовах диференційованої технології передбачає:

1) створення пізнавальної мотивації та стимулювання пізнавальної діяльності студента;

2) вільний вибір рівня засвоєння матеріалу (не нижче обов'язкового рівня визначеного програмою навчальної дисципліни) кожним студентом, що відповідає його інтересам;